

2024/736

5.3.2024

ZALECENIE KOMISJI (UE) 2024/736

z dnia 1 marca 2024 r.

w sprawie kodeksu praktyk dotyczącego zaangażowania obywatelskiego na rzecz waloryzacji wiedzy

KOMISJA EUROPEJSKA,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 292,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Silne zaangażowanie obywatelskie na rzecz waloryzacji wiedzy ma zasadnicze znaczenie dla przyspieszenia wykorzystywania innowacyjnych rozwiązań oraz opracowywania nowych technologii, produktów i usług z myślą o sprostaniu najpilniejszym wyzwaniom społecznym, przy jednoczesnym zapewnieniu sprawiedliwej ekologicznej i cyfrowej transformacji ⁽¹⁾.
- (2) W kodeksie praktyk dotyczącym zaangażowania obywatelskiego na rzecz waloryzacji wiedzy uwzględniono nowe kierunki wyznaczone w zaleceniu Rady w sprawie zasad przewodnich w odniesieniu do waloryzacji wiedzy, ponieważ zachęca się w nim do ustanawiania powiązań między wszystkimi podmiotami działającymi w sferze badań naukowych i innowacji oraz do sprzyjania współtworzeniu między tymi podmiotami, a także podkreśla się w nim znaczenie umiejętności i praktyk w zakresie przedsiębiorczości ⁽²⁾. Kodeks praktyk wnosi również wkład w realizację działania „Udoskonalenie wskazówek UE dotyczących lepszej waloryzacji wiedzy” stanowiącego jeden z elementów programu polityki w zakresie EPB na lata 2022–2024 ⁽³⁾.
- (3) W konkluzjach Rady w sprawie Nowego europejskiego planu na rzecz innowacji stwierdzono, że społeczności, miasta i regiony odgrywają ważną rolę w budowaniu konkurencyjnych w skali światowej ekosystemów badań naukowych i innowacji oraz strategii wzrostu. Potwierdzono w nich ponadto potrzebę zachęcania instytucji szkolnictwa wyższego, aby zwiększały swoje zdolności do współpracy ze swoimi ekosystemami, w tym z podmiotami społecznymi, poprzez szerzenie niezbędnej wiedzy oraz niezbędnych umiejętności i kompetencji ⁽⁴⁾.
- (4) W zaleceniu Rady w sprawie Paktu na rzecz badań naukowych i innowacji w Europie wezwano do propagowania zwiększania aktywnego udziału obywateli i społeczeństwa w badaniach naukowych i innowacjach we wszystkich ich wymiarach, zwiększania świadomości korzyści i oddziaływania badań naukowych i innowacji na codzienne życie ludzi, zapewnienia większej różnorodności podejść do projektowania i wdrażania polityki w zakresie badań naukowych i innowacji oraz sprawienia, aby badania naukowe i innowacje miały większe znaczenie dla społeczeństwa ⁽⁵⁾.
- (5) W zaleceniu Rady ⁽⁶⁾ w sprawie europejskich ram mających na celu przyciąganie i zatrzymywanie talentów w obszarze badań naukowych, innowacji i przedsiębiorczości w Europie państwom członkowskim zalecono położenie szczególnego nacisku na programy mające na celu wzmocnienie umiejętności potrzebnych naukowcom do zaangażowania się w działania związane z waloryzacją wiedzy oraz promowanie i wspieranie systemów oceny i wynagradzania naukowców, które m.in. obejmują uznawanie różnorodności produktów i działań, uwzględniając interakcję ze społeczeństwem.

⁽¹⁾ Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Badań Naukowych i Innowacji, *Research & innovation valorisation channels and tools – Boosting the transformation of knowledge into new sustainable solutions* [„Kanały i narzędzia waloryzacji badań naukowych i innowacji – Pobudzanie przekształcania wiedzy w nowe zrównoważone rozwiązania”], Urząd Publikacji, 2020 r.

⁽²⁾ Zalecenie Rady (UE) 2022/2415 z dnia 2 grudnia 2022 r. w sprawie zasad przewodnich w odniesieniu do waloryzacji wiedzy (Dz.U. L 317 z 9.12.2022, s. 141).

⁽³⁾ Załączonego do konkluzji Rady z dnia 26 listopada 2021 r. w sprawie przyszłego zarządzania europejską przestrzenią badawczą.

⁽⁴⁾ Dokument Rady 14705/22.

⁽⁵⁾ Dokument Rady 13701/21.

⁽⁶⁾ Zalecenie Rady z dnia 18 grudnia 2023 r. w sprawie europejskich ram mających na celu przyciąganie i zatrzymywanie talentów w obszarze badań naukowych, innowacji i przedsiębiorczości w Europie (Dz.U. C, C/2023/1640, 29.12.2023, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2023/1640/oj>).

- (6) Przejście na system otwartej nauki i otwartych innowacji zarówno wiąże się z wyzwaniem, jak i stwarza szanse dla zmieniającego się ekosystemu badań naukowych i innowacji. Znaczenie podejścia opartego na nauce obywatelskiej jako kluczowego elementu europejskiej przestrzeni badawczej przyczyniającego się do rozwoju badań naukowych wzrosło, natomiast zaangażowanie obywateli i społeczeństwa w działania związane z badaniami naukowymi i innowacjami zwiększa znaczenie badań naukowych jako metody zaspokajania potrzeb społecznych i sprzyja budowaniu zaufania do nauki. Zmiany te powinny zapewnić doskonałość i oddziaływanie unijnych inwestycji w badania naukowe i innowacje, a jednocześnie chronić interesy Unii. W tym kontekście zestaw narzędzi służący przeciwdziałaniu zagranicznej ingerencji w badania naukowe i innowacje ⁽⁷⁾ sprzyja zwiększaniu świadomości i budowaniu odporności w sektorze badań naukowych i innowacji w całej Europie, aby zwiększyć poziom bezpieczeństwa wspólnych działań w dziedzinie badań naukowych i innowacji ⁽⁸⁾.
- (7) Zaangażowanie obywatelskie na rzecz waloryzacji wiedzy wiąże się z szansami i wyzwaniami, ponieważ w procesie tym mogą brać udział różnego rodzaju podmioty, takie jak uniwersytety, organizacje badawcze, przedsiębiorstwa, w tym małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP), społeczności lokalne i organy na szczeblu gminy, organizacje pozarządowe (NGO), grupy obywateli, partnerzy społeczni oraz instytucje kultury i sztuki, dysponujące unikalnymi kompetencjami i wnoszące unikalny wkład w skuteczną waloryzację wiedzy ⁽⁹⁾.
- (8) Zaangażowanie obywatelskie powinno stanowić standardową praktykę w dziedzinie waloryzacji wiedzy, w szczególności wówczas, gdy waloryzacja ta ma na celu nie tylko wygenerowanie tradycyjnych czynników napędzających zysk, ale również zapewnienie możliwości lepszego zaspokajania potrzeb obywateli i przyniesienie korzyści społeczeństwu. Działania w tym zakresie powinny wspierać zrównoważone i powtarzające się zaangażowanie grup i społeczności w sprzyjającym środowisku, w którym uzyskiwane korzyści i generowana wartość są doceniane, a organizacje opracowują podejścia strategiczne służące ich propagowaniu.
- (9) Celem kodeksu praktyk dotyczącego zaangażowania obywatelskiego na rzecz waloryzacji wiedzy jest dostarczenie podmiotom działającym w sferze badań naukowych i innowacji skutecznych wytycznych i odpowiednich narzędzi. Kodeks praktyk będzie wspierał podmioty działające w sferze badań naukowych i innowacji w procesie tworzenia sprzyjającego środowiska, ułatwi opracowywanie procesów i praktyk partycypacyjnych oraz wnieście wkład w budowanie zrównoważonego zaangażowania obywatelskiego zapewniającego możliwość lepszego dopasowywania innowacyjnych, opartych na wiedzy rozwiązań do potrzeb obywateli.
- (10) Kodeks praktyk opracowano w oparciu o informacje przekazane przez wspólnotę praktyków ds. zaangażowania obywatelskiego na rzecz waloryzacji wiedzy, a także na podstawie wyników badania dotyczącego najlepszych praktyk w zakresie zaangażowania obywatelskiego na rzecz waloryzacji wiedzy ⁽¹⁰⁾.
- (11) Do korzystania z kodeksu praktyk zachęca się wszystkie podmioty działające w sferze badań naukowych i innowacji, takie jak uniwersytety i inne instytucje szkolnictwa wyższego, publiczne i prywatne organizacje zajmujące się badaniami naukowymi, innowacjami i technologiami, infrastruktury badawcze i technologiczne, dowolnej wielkości przedsiębiorstwa, decydentów i inne podmioty, takie jak miasta i społeczności, społeczeństwo obywatelskie i grupy obywateli, oraz pośredników, m.in. specjalistów ds. transferu wiedzy i technologii, inkubatory, parki naukowe, laboratoria, centra itp.
- (12) Wprawdzie zalecenia przedstawione w pkt 2 kodeksu praktyk odnoszą się do poziomu organizacji, zawierają one również istotne wskazówki dla pojedynczych naukowców, innowatorów, praktyków w dziedzinie zaangażowania obywatelskiego i członków ich zespołów. Celem zaleceń sformułowanych w pkt 3 kodeksu praktyk jest nadanie kierunku działaniom praktyków zajmujących się opracowywaniem i wdrażaniem programów i inicjatyw w zakresie zaangażowania obywatelskiego; są one również skierowane do wszystkich podmiotów i zainteresowanych stron, które mają kluczowe znaczenie dla powodzenia tych programów i inicjatyw (m.in. obywatele, naukowcy, przedstawiciele przemysłu, pośrednicy i decydenci).
- (13) Wspomniane wytyczne przyczynią się do wzmocnienia prężnie działającego środowiska badań naukowych i innowacji w ramach EPB i zapewnią możliwość lepszego rozpoznawania potencjału zaangażowania obywatelskiego jako czynnika sprzyjającego skutecznej waloryzacji wiedzy oraz pozytywnym przemianom społecznym,

⁽⁷⁾ Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Badań Naukowych i Innowacji, *Tackling R&I foreign interference – Staff working document* [„Przeciwdziałanie zagranicznym ingerencjom w badania naukowe i innowacje – dokument roboczy służb Komisji”], Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2022 r.

⁽⁸⁾ Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej i Rady w sprawie „Europejskiej strategii bezpieczeństwa gospodarczego” (JOIN(2023) 20 final).

⁽⁹⁾ Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Badań Naukowych i Innowacji, *Fostering knowledge valorisation through the arts and cultural institutions* [„Wspieranie waloryzacji wiedzy za pośrednictwem instytucji kultury i sztuki”], Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2022 r.

⁽¹⁰⁾ Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Badań Naukowych i Innowacji, *Fostering Knowledge valorisation through citizen engagement* [„Wspieranie waloryzacji wiedzy za pośrednictwem zaangażowania obywatelskiego”], Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2024 r.

PRZYJMUJE NINIEJSZE ZALECENIE:

1. DEFINICJE

Do celów niniejszego zalecenia stosuje się następujące definicje:

- 1) „waloryzacja wiedzy” oznacza proces tworzenia społecznej i gospodarczej wartości z wiedzy poprzez łączenie różnych obszarów i sektorów oraz przekształcanie danych, wiedzy fachowej i wyników badań w zrównoważone produkty, usługi, rozwiązania i polityki oparte na wiedzy, które przynoszą społeczeństwu korzyści ⁽¹¹⁾;
- 2) „zaangażowanie obywatelskie” oznacza udział obywateli w partycypacyjnych procesach decyzyjnych i procesach związanych z wdrażaniem i monitorowaniem służących poprawie jakości i przejrzystości polityk na szczeblu lokalnym, krajowym i unijnym oraz budowaniu poczucia odpowiedzialności za te polityki ⁽¹²⁾, który cieszył się silnym poparciem Konferencji w sprawie przyszłości Europy i europejskich paneli obywatelskich jako narzędzie umożliwiający przeciętanie obecnych i przyszłych wyzwań oraz dostosowywanie nowych narzędzi za pośrednictwem paneli obywatelskich działających w najważniejszych obszarach ⁽¹³⁾. Jest on również powiązany ze zmodernizowanym portalem „Wyraź swoją opinię”, w tym internetową platformą zaangażowania obywatelskiego;
- 3) „nauka obywatelska” oznacza dobrowolny udział naukowców nieprofesjonalnych w działaniach związanych z badaniami naukowymi i innowacjami na różnych etapach i na różnych poziomach zaangażowania, począwszy od kształtowania programów i polityk badawczych, przez gromadzenie, przetwarzanie i analizowanie danych, a skończywszy na ocenianiu wyników badań ⁽¹⁴⁾;
- 4) „zaangażowanie obywatelskie na rzecz waloryzacji wiedzy” oznacza angażowanie się obywateli, grup obywateli, organizacji społeczeństwa obywatelskiego i społeczności w działalność prowadzoną przez podmioty działające w sferze badań naukowych i innowacji, aby doprowadzić do waloryzacji wiedzy i wyników badań naukowych z myślą o wdrażaniu innowacyjnych rozwiązań służących zaspokojeniu potrzeb społecznych, ułatwianiu wykorzystywania możliwości rynkowych i dostarczaniu informacji na potrzeby procesu kształtowania polityki. Cele te realizuje się poprzez komercjalizację, upowszechnianie na rynku oraz wdrażanie w miejscach pracy lub w przestrzeni społecznej innowacyjnych produktów, technologii lub usług, które lepiej zaspokajają potrzeby użytkowników, poprzez generowanie wartości dla społeczeństwa, która nie jest wyrażana w wartościach pieniężnych, poprzez przekazywanie odpowiednich informacji decydentom i usprawnianie procesu kształtowania polityki, a także poprzez podnoszenie świadomości, rozwijanie umiejętności i zwiększanie wiedzy oraz opracowywanie nowych modeli organizacyjnych, konsumpcyjnych i produkcyjnych sprzyjających zmianom zachowań i transformacji społeczeństwa ⁽¹⁵⁾;
- 5) „środowisko akademickie” oznacza uniwersytety i inne instytucje szkolnictwa wyższego, w tym publiczne i prywatne organizacje badawczo-technologiczne ⁽¹⁶⁾, szkoły wyższe nauk stosowanych i inne wyższe instytucje kształcenia i szkolenia zawodowego;
- 6) „aktywa intelektualne” oznaczają wszelkie rezultaty lub produkty powstałe w wyniku jakiegokolwiek działalności w zakresie badań naukowych i innowacji (takie jak prawa własności intelektualnej, dane, wiedza fachowa, prototypy, procesy, praktyki, technologie, oprogramowanie) ⁽¹⁷⁾;
- 7) „otwarta nauka” oznacza podejście do procesu naukowego oparte na otwartej współpracy, narzędziach i rozpowszechnianiu wiedzy, zgodnie z art. 14 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/695 ⁽¹⁸⁾;
- 8) „otwarte innowacje” oznaczają podejście polegające na otwarciu procesu innowacji poza organizację ⁽¹⁹⁾;
- 9) „otwarty dostęp” oznacza zapewniany nieodpłatnie użytkownikom końcowym dostęp do danych badawczych, w tym publikacji naukowych, zgodnie z art. 14 ust. 1 lit. a) i art. 39 ust. 3 rozporządzenia (UE) 2021/695.

⁽¹¹⁾ Zalecenie (UE) 2022/2415.

⁽¹²⁾ Europejski Komitet Regionów, *From local to European: Putting citizens at the centre of the EU agenda* [„Od perspektywy lokalnej do perspektywy europejskiej: obywatele w centrum agendy UE”], Dyrekcja Komunikacji Europejskiego Komitetu Regionów, 2019 r.

⁽¹³⁾ Konferencja w sprawie przyszłości Europy – Komisja Europejska (europa.eu).

⁽¹⁴⁾ Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Badań Naukowych i Innowacji, *Citizen Science – Elevating research and innovation through societal engagement* [„Nauka obywatelska – podnoszenie poziomu badań naukowych i innowacji dzięki zaangażowaniu społecznemu”], Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2020 r.

⁽¹⁵⁾ Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Badań Naukowych i Innowacji, *Fostering Knowledge valorisation through citizen engagement* [„Wspieranie waloryzacji wiedzy za pośrednictwem zaangażowania obywatelskiego”], Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2024 r.

⁽¹⁶⁾ Na podstawie definicji sektora akademickiego zawartej w opatrzonej komentarzami modelowej umowie o udzielenie dotacji w ramach programu „Horyzont 2020”.

⁽¹⁷⁾ Zalecenie Komisji (UE) 2023/499 z dnia 1 marca 2023 r. w sprawie Kodeksu postępowania dotyczącego zarządzania aktywami intelektualnymi w celu waloryzacji wiedzy w europejskiej przestrzeni badawczej (Dz.U. L 69 z 7.3.2023, s. 75).

⁽¹⁸⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/695 z dnia 28 kwietnia 2021 r. ustanawiające program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji „Horyzont Europa” oraz zasady uczestnictwa i upowszechniania obowiązujące w tym programie oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1290/2013 i (UE) nr 1291/2013 (Dz.U. L 170 z 12.5.2021, s. 1).

⁽¹⁹⁾ Zalecenie (UE) 2023/499.

2. BUDOWANIE ŚRODOWISKA SPRZYJAJĄCEGO ZRÓWNOWAŻONEMU ZAANGAŻOWANIU OBYWATELSKIEMU

2.1. Zaleca się przyjęcie na poziomie organizacyjnym strategii zaangażowania na rzecz tworzenia wartości w spójnych ramach działania poprzez:

- wyznaczenie celów takiego zaangażowania wspólnie z zaangażowanymi zainteresowanymi stronami (takimi jak obywatele i grupy obywateli, miasta i społeczności, środowisko akademickie, partnerzy przemysłowi i decydenci), a także określenie czynników motywujących te zainteresowane strony oraz ich oczekiwania,
- opracowanie jasnego i przejrzystego uzasadnienia wyjaśniającego, w jaki sposób zaangażowanie obywatelskie generuje wartość dla społeczeństwa,
- określenie ścieżek oddziaływania w krótkim, średnim i długim terminie, w szczególności biorąc pod uwagę główne cele polegające na zaspokajaniu potrzeb obywateli przy wykorzystaniu innowacyjnych rozwiązań oraz realizowaniu celów polityki związanych z badaniami naukowymi i innowacjami, w tym również – w miarę możliwości – potencjalne dodatkowe skutki, takie jak wzmocnienie pozycji obywateli i zwiększenie zaufania do nauki, a także wpływ na umiejętności obywateli (rozwój nowych umiejętności i kompetencji, np. umiejętności i kompetencji związanych z aktywnością obywatelską, kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości),
- opracowanie planu działania w zakresie waloryzacji służącego zagwarantowaniu przełożenia zaangażowania obywatelskiego na korzyści dla gospodarki i społeczeństwa, uwzględniając zasoby niezbędne do wygenerowania wpływu społecznego i gospodarczego. Powinno to obejmować odpowiednie zaplanowanie wszystkich etapów podejmowanych działań – w szczególności etapów związanych z działaniami następczymi – aby zapewnić zaangażowanie podmiotów prywatnych i publicznych, które zobowiążą się do stosowania danych rozwiązań (uwzględniając ich dalsze rozwijanie niezbędne do osiągnięcia etapu wdrożenia). W planie działania w zakresie waloryzacji należy również rozplanować zdolności i zasoby niezbędne do propagowania upowszechniania rozwiązań, będące w dyspozycji przemysłu, środowiska akademickiego i decydentów, a także miast i społeczności, jak również kwestie związane z dostępem do tych zasobów. Należy uwzględnić w nim także środki służące wprowadzeniu rozwiązań na rynek i upowszechnianiu ich w społeczeństwie, takie jak finansowanie publiczne, finansowanie społecznościowe, wsparcie dla przedsiębiorstw itp.,
- ustanowienie ram monitorowania i oceny, w tym również w celu oceny wartości społecznej i gospodarczej wynikającej z procesu zaangażowania obywatelskiego.

2.2. Budowanie zdolności i rozwijanie synergii stanowią kluczowe elementy skutecznego zaangażowania obywatelskiego na rzecz waloryzacji wiedzy. Zaleca się:

- organizowanie szkoleń i kursów służących rozwijaniu umiejętności dla wszystkich pracowników zaangażowanych w proces waloryzacji wiedzy, aby zwiększyć stopień zaangażowania społecznego i poziom wykorzystywania praktyk i procesów opartych na uczestnictwie,
- utworzenie znacznego zasobu wiedzy fachowej w dziedzinie praktyk opartych na uczestnictwie w administracji publicznej za pośrednictwem programów budowania zdolności dla urzędników służby cywilnej oraz uwzględnienie umiejętności w zakresie współtworzenia oraz zaangażowania obywatelskiego w ramach kompetencji wszystkich publicznych instytucji i organów odpowiedzialnych za kształtowanie polityki zajmujących się problematyką badań naukowych i innowacji,
- zidentyfikowanie komplementarności i budowanie synergii z innymi inicjatywami, platformami i programami, a także z przedsiębiorstwami prywatnymi prowadzącymi działalność w tym obszarze,
- stałe analizowanie odpowiednich polityk, programów i strategii na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym, jak również istniejących polityk, programów i strategii unijnych.

2.3. Zaleca się przyjęcie międzydiscyplinarnego i międzysektorowego podejścia do współpracy oraz zagwarantowanie należytego zarządzania aktywami intelektualnymi. To z kolei wymaga:

- wykorzystywania możliwości nawiązywania współpracy między różnymi sektorami i dziedzinami, takimi jak sektor technologii, sektor przedsiębiorstw i sektor społeczeństwa obywatelskiego, a także w ramach wszystkich nauk, uwzględniając nauki społeczne, nauki humanistyczne i działalność artystyczną, aby tworzyć międzydiscyplinarne programy i systemy,
- uwzględnienia kwestii związanych z zarządzaniem aktywami intelektualnymi zgodnie z kodeksem postępowania dotyczącym zarządzania aktywami intelektualnymi w celu waloryzacji wiedzy w EPB ⁽²⁰⁾, aby wziąć pod uwagę wiedzę kontekstową wszystkich uczestników, otwarte innowacje, otwartą naukę, problematykę korzystania z danych do współtworzenia innowacyjnych rozwiązań oraz problematykę wykorzystywania rezultatów i ich udostępniania,
- dążenia do uznawania wkładu wszystkich zaangażowanych podmiotów w uzyskane rezultaty poprzez przyjęcie przejrzystych przepisów dotyczących własności, w miarę możliwości od chwili rozpoczęcia realizacji działania, a także do uznawania wkładu wnoszonego przez obywateli np. przy opracowywaniu prezentacji, publikacji naukowych, manuskryptów i opisów rezultatów i produktów końcowych,

⁽²⁰⁾ Zalecenie (UE) 2023/499.

- w stosownych przypadkach przyjmowania podejścia opartego na otwartym dostępie w celu zwiększenia możliwości ponownego wykorzystania rezultatów,
- zapewnienia poszanowania prywatności, poufności i zasad etycznych w kontekście zarządzania aktywami intelektualnymi, w szczególności jeżeli chodzi o przetwarzanie danych oraz rozpowszechnianie i udostępnianie rezultatów.

2.4. Aby zapewnić włączenie społeczne, różnorodność i równouprawnienie płci, zaleca się:

- przyjęcie strategii angażowania służącej nawiązywaniu relacji ze wszystkimi grupami docelowymi, w tym z osobami słabszymi lub zmarginalizowanymi, osobami niedostatecznie reprezentowanymi, osobami młodymi, osobami starszymi, osobami z niepełnosprawnościami oraz osobami pochodzącymi ze środowisk migranckich, poprzez przezwyciężanie barier ograniczających możliwość udziału, wśród których należy wymienić m.in. brak odpowiednich umiejętności i zasobów,
- wzięcie pod uwagę faktu, że obywatele mogą angażować się w dane działanie w różnym stopniu, a niektórzy z nich są w stanie poświęcić jego realizacji więcej czasu i zasobów niż inni,
- dążenie do interdyscyplinarności i komplementarności w grupach naukowców i jednocześnie odpowiednie dopasowanie do potrzeb obywateli i innych podmiotów,
- dążenie do uwzględnienia, w razie potrzeby, konkretnych umiejętności i profili zawodowych, na przykład ekspertów ds. pośrednictwa i mediacji, ekspertów prawnych zapewniających wsparcie w zarządzaniu aktywami intelektualnymi oraz ekspertów ds. zaangażowania obywatelskiego, a także ekspertów ds. inkluzywności, różnorodności i etyki.

2.5. Programy na rzecz zaangażowania obywatelskiego powinny mieć na celu propagowanie powielania i skalowalności działań i projektów dotyczących zaangażowania obywatelskiego, w stosownych przypadkach, poprzez:

- wspieranie wykorzystania istniejących – i w razie potrzeby opracowanie nowych – ram, zestawów narzędzi i wytycznych, które organizacje i społeczności mogą w łatwy sposób dostosowywać i wykorzystywać według swoich potrzeb ⁽²¹⁾,
- propagowanie wymiany i dostępności narzędzi i wytycznych, najlepszych praktyk i zdobytych doświadczeń,
- zaangażowanie – w stosownych przypadkach i z uwzględnieniem specyfiki kontekstu – odpowiednich pośredników, którzy mogą w znacznym stopniu ułatwić interakcję z zainteresowanymi społecznościami i kierować procesami powielania i zwiększania skali,
- wykorzystanie platform skupiających różne zainteresowane strony działające w dziedzinie badań naukowych i innowacji (naukowcy i środowisko akademickie, społeczeństwo obywatelskie, przedstawiciele przemysłu, praktycy i decydenci) ⁽²²⁾,
- ułatwianie korzystania z dostępnych platform cyfrowych i publicznych repozytoriów wiedzy ⁽²³⁾, w których dokumentuje się wyzwania i możliwości związane z przykładami najlepszych praktyk w długoterminowych działaniach na rzecz zaangażowania obywatelskiego oraz zapewnia ich widoczność i trwałość,
- opracowanie specjalistycznych, dostosowanych do potrzeb wytycznych dotyczących praktycznej realizacji, a także wykorzystanie w miarę możliwości odpowiednich badań sytuacyjnych z podobnych kontekstów.

2.6. Zaleca się uznanie i docenienie czasu i wysiłku osób uczestniczących w procesie zaangażowania obywatelskiego, w tym poprzez:

- wspieranie opracowywania zachęt i nagród, takich jak nagrody, systemy publicznego/formalnego uznawania na szczeblu lokalnym, w tym ze strony gmin, stowarzyszeń obywatelskich, instytucji publicznych, środowiska akademickiego i organów finansujących,
- uznanie i nagradzanie w ramach oceny wyników naukowców w oparciu o pracę Koalicji na rzecz doskonalenia systemów oceny nauki (CoARA).

⁽²¹⁾ Na przykład wytyczne i narzędzia opracowane przez Centrum Kompetencji ds. demokracji uczestniczącej, *Do it yourself (DIY) manual for mobilising and engaging stakeholders and citizens in climate change adaptation planning and implementation* [„Podręcznik samodzielnego działania na rzecz mobilizacji i zaangażowania zainteresowanych stron i obywateli w planowanie i wdrażanie przystosowania się do zmiany klimatu”] oraz wytyczne dla przedsiębiorstw dotyczące zaangażowania obywatelskiego (grudzień 2023).

⁽²²⁾ Takich jak wspólnota na rzecz europejskich badań naukowych i innowacji w dziedzinie bezpieczeństwa (CERIS).

⁽²³⁾ Takich jak unijna platforma waloryzacji wiedzy, unijna platforma nauki obywatelskiej, platforma LivingLabs.

2.7. Zaleca się wspieranie działań mających na celu zwiększenie świadomości na temat korzyści płynących z waloryzacji wiedzy, w tym poprzez:

- organizowanie inicjatyw na rzecz zwiększania świadomości społecznej z udziałem odpowiednich zainteresowanych stron, w tym organizacji społecznych i organizacji nienastawionych na zysk, władz lokalnych, środowiska akademickiego i przedsiębiorstw,
- promowanie prowadzenia w ramach każdej organizacji kampanii uświadamiających i działań szkoleniowych skierowanych do własnego personelu,
- wspieranie zaangażowania obywatelskiego dzięki specjalnym działaniom, takim jak kampanie, zgromadzenia publiczne i platformy internetowe.

2.8. Zaleca się przyjęcie na szczeblu organizacyjnym jasno określonych ram oceny, aby móc ocenić skuteczność zaangażowania obywatelskiego i procesów partycypacyjnych, które prowadzą do waloryzacji wiedzy, w drodze:

- określenia odpowiednich wskaźników i mierników ilościowych i jakościowych na potrzeby oceny działań na rzecz zaangażowania obywatelskiego, które są dostosowane do celów tych działań i odpowiadają potrzebom zainteresowanych stron, w oparciu o wspólną wizję wspólnie omówioną, określoną i rozumianą przez wszystkie strony,
- uwzględnienia faktu, że powszechnie stosowane wskaźniki produktu mogą mieć ograniczone znaczenie dla zapewnienia kompleksowego zrozumienia skuteczności procesu partycypacyjnego oraz że należy wyjść poza produkty i oceniać wyniki i skutki konkretnego działania,
- rozważenia kluczowych obszarów ram oceny, takich jak działania informacyjne obejmujące szczegółową analizę zaangażowanych osób oraz warunków, na jakich odbywa się zaangażowanie, działania partycypacyjne, w ramach których ocenia się sposób zaangażowania poszczególnych podmiotów w ten proces, oraz tworzenie wartości, co jest związane z identyfikacją i oceną korzyści płynących z procesu partycypacyjnego.

3. ZARZĄDZANIE ZAANGAŻOWANIEM OBYWATELSKIM NA RZECZ WALORYZACJI WIEDZY

3.1. Zaleca się jasne określenie i uzgodnienie zachęt i oczekiwań wszystkich partnerów. To z kolei wymaga:

- jasnego określenia i przedstawienia zachęt dla różnych podmiotów do angażowania się w waloryzację wiedzy, w szczególności:
 - a) zachęt dla obywateli, które mogą obejmować uznanie, silniejsze poczucie przynależności do społeczności, dzielenie się wiedzą, wiarę we własne możliwości, wnoszenie znaczącego wkładu, angażowanie się w naukę, zdobywanie wiedzy, budowanie nowych umiejętności, takich jak zarządzanie projektami i przedsiębiorczość, oraz otrzymywanie nagród materialnych;
 - b) zachęt dla naukowców, które mogą obejmować formalne uznanie ich wysiłków i roli w społeczności, możliwości kariery i mobilności, tworzenie sieci kontaktów i budowanie współpracy z udziałem wielu zainteresowanych stron, a także osiąganie postępów w swojej dziedzinie i opracowywanie rozwiązań o znaczących skutkach społecznych i gospodarczych;
 - c) zachęt dla przemysłu, które mogą obejmować opracowywanie produktów i usług lepiej odpowiadających potrzebom społeczeństwa i ukazujących społeczną odpowiedzialność przedsiębiorstw;
 - d) zachęt dla decydentów i innych zainteresowanych stron z sektora publicznego, które mogą obejmować lepsze kształtowanie polityki i zapewnianie rozwiązań problemów społecznych, jak również zwiększenie zaufania do procesów kształtowania polityki oraz przejrzystości tych procesów,
- zapewnienia, aby zachęty były zgodne z zasadami i wartościami etycznymi, w szczególności w odniesieniu do szczególnie wrażliwych tematów lub słabszych społeczności,
- uwzględnienia kontekstu kulturowego i wzięcia pod uwagę różnic kulturowych w sposobie postrzegania i doceniaania zachęt,

- określenia oczekiwań uczestników, w szczególności obywateli, naukowców, przedstawicieli przemysłu, decydentów, w procesie współtworzenia, w ramach którego wspólnie określa się oczekiwania,
- uwzględnienia potrzeby elastyczności i przystosowania się oraz dążenia do zapewnienia, aby oczekiwania pozostały dostosowane do zmieniającego się kontekstu i celów zaangażowania, a także wprowadzenia mechanizmów eliminowania i rozwiązywania konfliktów w przypadku niespełnienia oczekiwań lub pojawienia się konfliktów, w sposób przejrzysty, który zwiększa zaufanie.

3.2. Zaleca się utrzymanie dynamiki przez cały proces zaangażowania dzięki:

- zapewnieniu środowiska sprzyjającego zasadzie przejrzystości i budującego zaufanie wśród wszystkich zainteresowanych stron, w tym społeczności, których dotyczą skutki danego działania,
- ustanowieniu stałej i przejrzystej wymiany informacji ze wszystkimi uczestnikami, zapewniającej jasne określenie znaczenia ich wkładu i przejrzyste spostrzeżenia na temat sposobu jego wykorzystania,
- stosowaniu przystępnego i włączającego języka oraz ułatwianiu obywatelom dostępu do wysokiej jakości informacji i zasobów, również poprzez zapewnienie w razie potrzeby odpowiednich szkoleń (np. w zakresie zarządzania danymi, wiedzy kontekstowej i własności intelektualnej).

3.3. Zaleca się określenie odpowiedniej jednej metody lub kombinacji metod i narzędzi wdrażania (np. żywe laboratoria, platformy dyskusyjne, hakatony, konsultacje itp.), w szczególności poprzez:

- dążenie do jak największej zgodności celów działania, grupy docelowej, etapu zaangażowania, zasobów i konkretnego kontekstu oraz cech różnych metod/narzędzi przy wyborze jednej metody lub kombinacji metod i narzędzi,
- wykorzystanie najlepszych znanych praktyk i wytycznych oraz korzystanie z istniejącej wiedzy fachowej oraz istniejących sieci i narzędzi ⁽²⁴⁾,
- zachowanie nowej wiedzy powstającej w wyniku realizacji działań na rzecz zaangażowania obywatelskiego oraz dzielenie się swoimi praktykami i doświadczeniami z korzyścią dla rosnącej społeczności praktyków zaangażowania obywatelskiego na rzecz waloryzacji wiedzy.

3.4. W celu opracowania i wdrożenia odpowiedniej strategii komunikacyjnej w zakresie działania na rzecz zaangażowania zaleca się:

- zapewnienie ukierunkowanych materiałów komunikacyjnych i briefingów wszystkim zaangażowanym podmiotom, z jasnym wyjaśnieniem ich roli, oczekiwanych wyników, korzyści itp.,
- jasne informowanie o potencjalnych skutkach społecznych i gospodarczych w celu zwiększenia poczucia odpowiedzialności wszystkich uczestników;
- komunikowanie się w trakcie całego procesu, a nie skupianie się wyłącznie na początkowych etapach jako narzędziu służącym informowaniu i rekrutacji,
- zapewnienie jasności i przejrzystości komunikatów skierowanych do uczestników i wszystkich zainteresowanych stron dzięki zaangażowaniu w miarę możliwości specjalistów w dziedzinie komunikacji naukowej,
- utrzymywanie otwartego kanału przekazywania informacji zwrotnych między organizatorami, obywatelami i innymi zainteresowanymi stronami, które to informacje wnoszą wkład w proces monitorowania i oceny działania, są jasno komunikowane od samego początku oraz mogą poprawić ramy współpracy, przy jednoczesnym zachowaniu możliwości zarządzania wnioskami o informacje zwrotne od obywateli i innych uczestników,
- informowanie szerszego grona odbiorców, spoza samego projektu badawczego/procesu współtworzenia; obejmuje to uwypuklanie sukcesów i pozytywnych wyników będących efektem zaangażowania obywateli w waloryzację wiedzy w celu zainspirowania innych osób oraz zaprezentowania praktycznych przykładów na potrzeby przyszłych inicjatyw.

⁽²⁴⁾ Zob. na przykład Climathon (climate-kic.org). Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Badań Naukowych i Innowacji, Pottaki, I., *Valorising research through citizens' engagement – How to run hackathons with citizens* [„Waloryzacja badań naukowych za pośrednictwem zaangażowania obywatelskiego – Jak poprowadzić hakatony z obywatelami?], Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2022 r.

3.5. Zaleca się wykorzystanie potencjału technologii cyfrowych w celu ułatwienia działań na rzecz zaangażowania obywateli, w szczególności dzięki łączeniu uczestników z wielu regionów, poprzez:

- promowanie stosowania rozwiązań cyfrowych zaprojektowanych z ukierunkowaniem na człowieka i z uwzględnieniem kwestii zrównoważonego rozwoju,
- zapewnienie obywatelom silniejszej pozycji przez rozwój umiejętności i szkolenia w celu korzystania z odpowiednich platform cyfrowych,
- w stosownych przypadkach wykorzystanie technologii cyfrowych obok technologii tradycyjnych w celu zwiększenia uczestnictwa i inkluzywności.

Sporządzono w Brukseli dnia 1 marca 2024 r.

W imieniu Komisji
Iliana IVANOVA
Członek Komisji